

(۲)

نیازمندیهای مسلمانان سریلانکا

ترجمه : مهدی پیشوائی

اشغال سریلانکا توسط «پرتقال» در سال ۱۵۹۵ م ، آغاز فصل تاریکی برای اسلام در این جزیره ، نقطه شروع زندگی مشقت بار و دشوار و پر درد سری برای مسلمانان بود زیرا پرتقالیها با کینه صلیبی و با روحیه ضد اسلام و ضد مسلمانان وارد این جزیره شدند، از این رو شروع به انواع اذیت و آزار مسلمانان نموده آنان را زیر فشار قرار دادند بطوری که بسیاری از اماکن مسلمان نشین را بکلی نابود کردند و کوشیدند هر گونه آثار اسلام را در آن سرزمین از بین ببرند .

هلندیها نیز که در سال ۱۶۵۸ م وارد این سرزمین شدند ، عین همین سیاست را در برابر مسلمانان و در جهت مبارزه با اسلام در پیش گرفتند و بمنظور نشر و تبلیغ مسیحیت ، و متوقف کردن نفوذ اسلام و خاموش ساختن نور این آئین در آن منطقه ، مدارس «قبشیری» تأسیس نمودند .

حاکم هلندی این جزیره با اشاره به این سیاست جنایتکارانه بر ضد اسلام ، چنین گفت :

« تعدادی مدارس در این مناطق تأسیس کرده‌ایم که هدف از آنها نشر آئین مسیحیت در میان سکنه محل ، اعتلا بخشیدن به مجد و عظمت خدا ، رها ساختن روحهای ملت‌های شمدیده ، وریشه کن ساختن بدعت‌های محلی است
مسلمانان سریلانکا در برابر قهر و فشار پرتغالیها و هلندیها ، ناگزیر به بخش‌های داخلی جزیره پناه بردند و تاحدودی از حمایت حکام محلی که سابقه دوستی با آنان داشتند قرار گرفتند .

نقی آموزش استعماری :

با وجود آنکه اشغال این جزیره در سال ۱۷۶۹ از طرف انگلیسها ، اندکی از سیاست فشار و آزاری که پرتغالیها و بعد از آنان هلندیها بر ضد مسلمانان اعمال می‌کردند ، کاهش داد ، اما در عین حال انگلیسی‌ها از همان سیاست تبشیری (تبلیغ مسیحیت) گذشتگان پیروی کردند و تعداد زیادی مدرسه بین سالهای ۱۸۳۲ و ۱۸۳۶ تأسیس نموده درهای کلاسها را به روی همه گروهها و طبقات باز کردند ولی مسلمانان نمی‌توانستند خاطرات تلخ ایامی را که در دوره اشغال هلندیها زندگی کرده بودند ، به سهولت فراموش کنند و در نظر آنان آموزش غربی با هدفهای تبشیری کلیسا ارتباط داشت به همین جهت با سیاست آموزشی انگلستان به شدت به مخالفت برخاسته این نوع آموزش را نفی کردند و به مدارس ویژه خود که در کنار مساجد بود و برنامه آنها در تعلیم قرآن و آموزش اصول اولیه اسلام محدود می‌شد ، اکتفا نمودند .

گرچه نفرت مسلمانان سریلانکا از آموزش غربی ، علل وانگیزه‌های نیرومندی داشت ولی در عین حال دوری از این آموزش ، مسلمانان را از نظر مادی عقب مانده‌تر از سایر گروههایی که از این نوع آموزش برخوردار شدند ، قرارداد لیکن تذکر این نکته لازم است که از رهگذر همین مؤسسات آموزشی انگلیسی ، بسیاری از پیروان مذاهب دیگر ، آئین خود را ترک گفته به آئین مسیحیت (آئین سفیدپوستان) گرویدند ، ولی خوشبختانه یک نفر مسلمان پیدا نمی‌کنیم که دین خود را از این رهگذر ترک کرده باشد .

از اینجا می‌توان گفت که گرچه نفرت مسلمانان از آموزش غربی ، خسارت مادی متوجه آنان ساخت ولی از جهت دیگر ، این امریک پیروزی برای آنان محسوب می‌شد زیرا مسلمانان نمی‌خواستند ارزشهای معنوی و عقاید خود را با سود مادی - هراندازه که مهم باشد مبادله کنند .

لیکن بعد از مدتی مسلمانان در صدد یافتن راهی برآمدند تا از آن طریق بتوانند از آموزش نوین و منافع مادی آن برخوردار گردند بدون آنکه ارزشهای معنوی خود را قربانی کنند.

در این شرائط تاریخی یکی از رهبران دوراندیش مسلمان در سریلانکا ظهور کرد او «محمد قاسم سیدی لیبی» بود که مصلح اجتماعی فعال و مبلغ اسلامی دوراندیش و آگاهی بود این متفکر بزرگ، روزنامه‌ای به نام «مسلم فرند» (دوست مسلمان) منتشر کرد و از طریق آن و نیز با سخنرانیهای خود در مجامع عمومی، مسلمانان سریلانکا را رهبری نموده آنان را برای فراگرفتن آموزش جدید تشویق و در عین حال برای نگهداری ارزشهای اسلامی ترغیب کرد، وی همچنین مقالات متعددی پیرامون اوضاع مسلمانان در جهان اسلام منتشر کرد، و این امر مسلمانان سریلانکا را با سایر مسلمانان در نقاط دیگر جهان، پیوند استواری بخشید.

می‌توان سالهای ما بین ۱۸۸۱ و ۱۹۰۶م را سالهای تجربه مسلمانان سریلانکا در این آموزش به شمار آورد زیرا در این سالها شیوه‌هایی برای سازش دادن آموزش غربی نوین با وضع مسلمانان سریلانکا و مبانی اعتقادی و سنن و تقالید آنان مورد آزمایش قرار گرفت.

عربی پاشا در سریلانکا :

در این هنگام انگلیسی‌ها «احمد عرابی پاشا» رهبرانقلاب مصر بر ضد فساد خدیومهصری را به جزیره سریلانکا تبعید نمودند. عرابی پاشا از سال ۱۸۸۳ تا ۱۹۰۹ در سریلانکا اقامت گزید و با «سیدی لیبی» در راه گسترش آموزش در میان توده مسلمان سریلانکا همکاری کرد. کوششهای مشترک آن دو، اثر خود را بخشید و «مدرسه زاهره» در سال ۱۸۹۲ تأسیس گردید. این مدرسه از نخستین مراکز آموزش اسلامی در سریلانکا است. سیدی لیبی تحت تأثیر عرابی پاشا در تشریح و پیشرفت تدریس زبان عربی در سریلانکا کوشش کرد و کتابی در زمینه راهنمایی آموزش زبان عربی، به زبان «تلمی» (۱) تألیف کرد.

این دوره شاهد شکوفائی اسلوب جدیدی در آموزش زبان «تلمی» در میان مسلمانان جنوب هند و سریلانکا بود، و این، از طریق کتابت این زبان با حروف عربی صورت می‌گرفت.

زبان تامی تا حد زیادی شبیه زبان سواحلی در شرق آفریقا است ولی این زبان در

۱ - زبان مسلمانان جنوب هندوستان

اثر بعضی از شرائط تاریخی، مثل زبان سواحلی از پیشرفت و شکوفائی برخوردار نشد.

سفر دانشمندان اسلامی هند

همچنین در این دوره؛ گروه بسیاری از دانشمندان جنوب هند، از سریلانکا دیدن کردند این دانشمندان با سخنرانیها و بحثهای عمومی خود، به گسترش آگاهی مسلمانان سریلانکا و افزایش علاقه آنان به آموزش، کمک کردند و نیز احساسات دینی توده های مسلمان سریلانکا را در جهت نگهداری روح اسلامی شعله ور ساخته به آنان گرمی و حرارت بخشیدند. در این زمینه بویژه می توان از علامه « مابلی » نام برد که از بزرگترین متفکران جنوب هند در این دوره شمرده می شود این دانشمند از سریلانکا دیدن کرد و در تمام نقاط آن به سفر پرداخت و وضع عمومی مسلمانان را مورد بررسی قرار داده آنان را ارشاد نمود. او کتابهایی به زبان عربی و « عربی تلمی » تألیف نمود، کتاب او بنام « فتح الدیان » در فقه اسلامی هنوز هم از پرتیراژترین کتابها در سریلانکا است. این کتاب از عربی به انگلیسی ترجمه شده است. مؤلف توانسته است در این کتاب، اصول کلی فقه اسلامی را به طور ساده و با اسلوب پسندیده و دور از اصطلاحات پیچیده تشریح کند، و به همین جهت کتابی است که در غین اینکه برای عموم سودمند است، متخصصان نیز از آن بهره مند می شوند.

تا این دوره اگر کسی می خواست در آئین اسلام عمیقاً بررسی نموده در علوم اسلامی تخصص پیدا کند، چاره ای جز رفتن به مراکز ویژه این علوم در جنوب هند مانند « مدرسه باقیات صالحات » و « مدرسه جمالیه » نداشت ولی با آمدن علامه « مابلی » کوششهای فراوانی برای گسترش این مراکز در سریلانکا به عمل آمد و « مدرسه باری »، « مدرسه غفوریه »، و « مدرسه بهجت ابراهیمی » تأسیس گردید که مدرسه اخیر از مهمترین مراکز اسلامی در سریلانکا به شمار می رود.

با استقلال سریلانکا در سال ۱۹۴۸ مسلمانان در صحنه حیات ملی این کشور نقش مهمی بازی کردند و با وجود آنکه تعدادشان از هفت درصد کل جمعیت تجاوز نمی کرد، در زندگی سیاسی کشور، مشارکت حیاتی و سازنده داشتند. مثلاً در زمینه آموزش، گامهای بزرگی برداشتند، و تعداد بسیاری از آنان وارد دانشگاهها شدند.

هم اکنون بسیاری از مسلمانان در پست های دولتی از جمله عضویت در کابینه اشتغال دارند.

علاوه بر این، مسلمانان سریلانکا، دادگاههای ویژه ای دارند که در مسائلی نظیر

ازدواج و طلاق به آنها مراجعه می‌کنند. رادیو سریلانکا هر روز يك ساعت را به پخش برنامه‌های اسلامی اختصاص می‌دهد و عید فطر و روز تولد پیامبر سلام (ص) روز تعطیل عمومی و ملی می‌باشد.

مشکلات مسلمانان

به رغم این موفقیتها، مسلمانان سریلانکا از زمان استقلال این کشور، با مشکلات بزرگی روبرو هستند که نیازمند راه حل فوری و قطعی است یکی از مهمترین این مشکلات چگونگی حمایت و پشتیبانی از جوانان مسلمان است تا شکار فلسفه‌ها و مکاتب مادی واقع نشوند زیرا جوانان مسلمان این کشور - مثل همه مناطق اسلامی - در معرض خطر مکاتب نوینی که بر فلسفه‌های مادی و العبادی استوارند، قرار گرفته‌اند.

البته دانشمندان اسلامی که در مدرسه‌های سریلانکا - که قبلاً نام بردیم - تحصیل نموده‌اند، خدمات ارزنده‌ای نسبت به اسلام و مسلمانان انجام می‌دهند ولی با توجه به طبیعت و شیوه تعلیمی که در این مدارس فرا گرفته‌اند، در چنان سطح فکری و علمی قرار ندارند که بتوانند اسلام را متناسب با خواسته‌ها و انتظارات جوانان مسلمان عرضه نمایند. جوانانی که شیفته پیشرفت علمی غرب شده‌اند و این پیشرفت مادی، آنان را از کشف حقیقت مادی و العبادی فلسفه غرب ناتوان ساخته است و همین جهت به سهولت شکار این فلسفه‌ها می‌شوند. بنابراین نیاز شدیدی به پرورش نسل جدیدی از دانشمندان اسلامی احساس می‌شود که تنها به تخصص در علوم اسلامی اکتفا نکنند بلکه در کنار آن دانش و آگاهی گسترده‌ای نیز از امواج فکری نوین جهانی داشته باشند.

مشکل دوم مشکل زبان است زیرا مسلمانان سریلانکا با زبان «تلمی» که زبان مسلمانان جنوب هند است، تکلم می‌کنند و بسیاری از کتابهای اسلامی دانشمندان سریلانکا و جنوب هند با این زبان نوشته شده است در صورتی که اکنون زبان رسمی سریلانکا و جنوب هند با این زبان نوشته شده است در صورتی که اکنون زبان رسمی سریلانکا زبان «سنگالی» است که زبان اکثریت مردم این کشور را تشکیل می‌دهد به همین جهت بسیاری از جوانان مسلمان، زبان تلمی را رها نموده شروع به فرا گرفتن زبان «سنگالی» کرده‌اند که اکنون زبان معمولی بشمار می‌رود.

اشکال کار از اینجا ناشی می‌شود که کتابهایی در معرفی اسلام به زبان «سنگالی» یافت نمی‌شود، از این رو نیاز شدیدی به تألیف کتابهایی پیرامون اسلام به زبان «سنگالی» احساس می‌شود و این کار، طبقاً از عهده يك گروه منظم برمی‌آید.

نیاز به کتابخانه بزرگ

علاوه بر همه این مشکلات، مشکل دیگر نبودن يك کتابخانه بزرگ است که بتواند پاسخگوی علاقه‌مندان به بررسی‌های اسلامی باشد و این امر غالباً اقدام به هرگونه بحث و بررسی جدی یا کوشش در رفع مشکلات مسلمانان، سریلانکا را به تعویق می‌اندازد. برای پرکردن این خلاء، یکی از مسلمانان نیکوکار بنام «حاجی نالوم» هزینه تأسیس يك مؤسسه آموزشی را پرداخت نموده است که اکنون دانشگاه «نالومیه» نامیده می‌شود. مهمترین هدفهای این مؤسسه به قرار زیر است:

- ۱ - تربیت دانشمندانی که از عهده رفع نیازمندی‌هایی که گفته شد برآیند.
- ۲ - نشر کتابهای اسلامی به زبان سنگالی (۲)
- ۳ - تأسیس کتابخانه اسلامی کاملاً مجهز و آماده‌ای که پاسخگوی نیاز پژوهندگان در مباحث اسلامی باشد.

تصمیم به احداث چنین مؤسسه‌ای بسیار بیجا و سودمند است، ایجاد چنین مؤسسه‌ای یکی از آرزوهای دیرینه مسلمانان سریلانکا بود و اکنون برای مقابله با خطرات تبلیغی دیگران، بیش از هر زمان دیگر به آن نیازمندند. امید است فارغ التحصیلان این مرکز در معرفی اسلام به صورت زنده و متناسب با اوضاع مسلمانان سریلانکا سهم بسزائی را عهده‌دار شوند و بتوانند از نفوذ فلسفه‌های مادی، و تأثیر آنها در روحیه جوانان مسلمانان، جلوگیری به عمل آورند.

چیزی که مایه امیدواری است، این است که دانشجویانی که برای تحصیل در این مؤسسه برگزیده شده‌اند، طبق برنامه تنظیم شده، دارای شناخت عمیق و گسترده‌ای هم در علوم اسلامی و هم در افکار و مکاتب غربی نوین خواهند بود علاوه بر این، ضمن سکونت در منازل مربوط به دانشگاه، تمرین‌های عملی و پرورش معنوی نیز خواهند داشت تا بخوابند خدا علمای با عملی بوده هم دارای اعتقاد و تفکر اسلامی و هم نمونه عملی اسلام باشند.

لزوم همکاری مراکز اسلامی

البته با وجود تأسیس چنین مؤسسه‌ای باز این برنامه‌ها نیازمند یاری و همکاری

- ۲ - گفتنی است که هم‌اکنون (در تاریخ نگارش مقاله) ترجمه کامل قرآن مجید به زبان سنگالی در دست نگارش است.

سازمانها و مراکز اسلامی جهانی است . (۳)

* * *

این بررسی کوتاه پیرامون تاریخ اسلام از اوائل هجرت عربها و مسلمانان به این کشور تا تأسیس دانشگاه « نالومیه » حقیقت مهمی را ثابت می کند و آن این است که مسلمانان سریلانکا توانسته اند در این دوران تاریخی، هویت اسلامی خود را بعنوان يك « اقلیت » حفظ کنند و در برابر مشکلات و دشواریهای فراوان ، راه خود را همچنان باز کرده می کنند ، و این ، روح اسلامی است که توانسته است در گذشته از آنان حمایت کند، باز همین روح اسلامی است که در آینده نیز می تواند آنان را در برابر تمام نیروهای ضد اسلامی حفظ و نگهداری نماید .

« پایان »

۳ - لازم به یادآوری است که گاه گاهی از طرف بعضی از کشورهای عربی ، بورس تحصیلی جهت تحصیل در دانشگاههای آنها در اختیار دانشجویان سریلانکا قرار می گیرد ، عده ای از دانشجویان این کشور از همین طریق در دانشگاه الازهر و دانشگاه مدینه تحصیل کرده اند که وجود آنان در پیشرفت زندگی معنوی مسلمانان سریلانکا مؤثر بوده است .
همچنین شعبه ای از « مؤتمر العالم الاسلامی » و نیز شعبه ای از « رابطه العالم الاسلامی » در سریلانکا تأسیس شده است که در رشد جنبش فرهنگی مسلمانان سهم بوده و می کنند .

مترجم: در این زمینه حوزه های علمیه شیعه نیز باید در فراهم ساختن وسائل تحصیل جوانان سریلانکا در این حوزه ها و نیز اعزام مبلغ کوشش بعمل آورند .